VEROHALLINTO
Harmaan talouden selvitysyksikkö
PL 325
00052 VERO

LAUSUNTO

6.10.2015

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asia:

Valiokunnan asiantuntijakuuleminen 6.10.2015 aiheesta Harmaa talous

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on kutsunut Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön kuultavaksi aiheesta harmaa talous. Valiokunta on pyytänyt kuulemiseen liittyen kirjallisen lausuman etukäteen.

Lausuma

Harmaan talouden selvitysyksikön tehtävänä on edistää harmaan talouden torjuntaa tuottamalla ja jakamalla tietoa harmaasta taloudesta ja sen torjunnasta sekä laatia viranomaisille velvoitteidenhoitoselvityksiä organisaatioista ja organisaatiohenkilöistä (L Harmaan talouden selvitysyksiköstä (1207/2010) 1 §).

Selvitysyksikkö tuottaa tietoa harmaasta taloudesta laatimalla mm. ilmiöselvityksiä, joissa tutkitaan harmaata taloutta sen eri ilmenemismuodoissa. Selvitysyksikkö julkaisee tilannekuvia ja asiantuntijakirjoituksia harmaasta taloudesta osoitteessa: Verohallinto > Selvityksiä ja tilastoja harmaasta taloudesta

Selvitysyksikkö lausuu pyydetystä aiheesta harmaan talouden torjunnan näkökulmasta seuraavaa:

Harmaan talouden torjunta - viranomaiset ja muut julkista tehtävää hoitavat

Harmaa talous on määritelty Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 2 §:ssä:

> ”Harmaalla taloudella tarkoitetaan organisaation sellaista toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi.”

Säännöksellä määritellään Harmaan talouden selvitysyksikön toimivallan rajat, eikä sillä ole ollut tarkoitus rajoittaa yleistä käsitystä harmaasta taloudesta. Yleisesti harmaaksi taloudeksi voidaan siis katsoa muunlainenkin toiminta, kuten yksityishenkilön julkisoikeudellisten maksujen laiminlyönnit.

Harmaan talouden torjuntaan osallistuu suuri joukko viranomaisia ja muita julkista tehtävää hoitavia. Joillakin näistä on suoraan julkisiin maksuihin liittyviä valvontatehtäviä, kun taas toisten tehtävät liittyvät esim. rikosten selvittämiseen tai maksujen täytäntöönpanoon. Harmaan talouden torjunnaksi voidaan myös lukea esim. erilaisten lupien ja luvanvaraisten toimialojen valvonta tai yritystukien myöntämisen yhteydessä suoritettava valvonta. Harmaan talouden torjunnaksi on katsottu myös työsuojeluviranomaisten ja ympäristöviranomaisten julkisten velvoitteiden hoitamisen valvontaan liittyvä toiminta sekä ainakin osittain kilpailu- ja kuluttajaviranomaisten ja finanssivalvonnan toiminta. Harmaan talouden torjuntaa sivuavia tehtäviä on lisäksi ulkomaalaisvalvontaa suorittavilla viranomaisilla. Lisäksi harmaan talouden torjuntaan osallistuvat syyttäjälaitos sekä tuomioistuimet.

Harmaan talouden torjuntaan osallistuvia ja näiden tehtäviä (luettelo ei tyhjentävä):

<u>Veroihin ja muihin julkisiin maksuihin liittyvä valvonta</u>

- Verohallinto
    - verotus, verovalvonta (verotarkastus, verojen perintä ja niihin liittyvät rikosasiat)
- Tulli
    - tulliverotus, tullivalvonta (tarkastus ja perintä) ja tullirikosasioihin liittyvä esitutkinta
- Eläketurvakeskus
    - työeläkevakuuttamisvelvollisuuden noudattamisen valvonta
- Työttömyysvakuutusrahasto
    - työttömyysvakuutusmaksuihin liittyvien velvollisuuksien valvonta ja perintä
- Tapaturmavakuutuskeskus (1.1.2016 alkaen)
    - tapaturmavakuuttamisvelvollisuuden noudattamisen valvonta
- Vakuutusyhtiöt
    - lakisääteisten vakuutusten (eläke- ja tapaturmavakuutukset) valvonta

<u>Harmaaseen talouteen liittyvien rikosten selvittäminen ja täytäntöönpano</u>

- Poliisi
    - rikosten ennalta estäminen, paljastaminen sekä selvittäminen
    - rahanpesun estäminen ja selvittäminen
    - liiketoimikiellon edellytysten selvittäminen ja noudattamisen valvonta
- Tulli
    - tullirikosten ennalta estäminen, paljastaminen sekä selvittäminen
- Rajavartiolaitos
    - laittomaan maahantuloon liittyvien rikosten ennalta estäminen, paljastaminen sekä selvittäminen
- Ulosotto
    - julkisiin velvoitteisiin liittyvien maksujen täytäntöönpano

Harmaan talouden torjunnan resurssit

Harmaan talouden selvitysyksikkö on laatinut talousrikostorjunnan johtoryhmän toimeksiannosta selvityksen välttämättömistä viranomaisten harmaan talouden torjuntaresursseista (selvitys liitteenä). Huomattavaa on, että *suuri osa määräaikaisista lisäresursseista on päättymässä tämän vuoden lopulla.*

Lisäresurssien rahoituksen päättyminen tulee tarkoittamaan merkittäviä viranomaisten resurssien sopeuttamistoimia ja harmaan talouden valvonnan tason laskua. Tämä tulee vaikeuttamaan viranomaisten uskottavaa harmaan talouden torjuntaa sekä viranomaisyhteistyötä.

Resurssivajauksien vuoksi harmaan talouden torjunnan määrällinen valvonnan taso tulee laskemaan, kiinnijäämisriski ja valvonnan reaaliaikaisuus heikkenevät, piiloon jäävän harmaan talouden osuus nousee, viranomaisten valvontaprosessit pitenevät ja perinnän ja rikoshyödyn takaisinsaantia koskevat tulokset voivat tippua nykyisestä. Tämä on omiaan kasvattamaan mm. verovelkojen ja samalla kokonaisverovajeen määrää.

Pidemmällä aikavälillä uskottavan valvonnan heikentymisen vaikutukset saattavat myös heikentää veromoraalia.

Harmaan talouden torjuntaohjelmat

Suomessa on ollut vuodesta 1996 katkeamaton sarja harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaohjelmia, jotka ovat perustuneet valtioneuvoston periaatepäätöksiin. Torjuntaohjelmat ovat pääosin sisältäneet ehdotuksia lainsäädäntömuutoksiksi. *Harmaan talouden torjuntaohjelmilla on ollut tärkeä strateginen merkitys harmaan talouden lainsäädäntötyössä ja harmaan talouden torjunnassa*. Torjuntaohjelman jatkuvuutta pidetään yleisesti kannatettavana ja sen tuomia hyötyjä selkeinä.

Torjuntaohjelman puitteissa toteutettuja lainsäädäntömuutoksia ovat olleet mm. rakennusalan käännetty arvonlisävero, veronumero, tilaajavastuulaki ja julkinen verovelkarekisteri.

Nykyinen harmaan talouden torjuntaohjelma päättyy vuoden 2015 lopussa. Toistaiseksi on epävarmuutta siitä, jatkuvatko torjuntaohjelmat vuoden 2015 jälkeen. Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmassa ei ole mainintaa harmaan talouden torjuntaohjelmasta.

Harmaan talouden selvitysyksikkö on laatinut talousrikostorjunnan johtoryhmän toimeksiannosta selvityksen ehdotuksista seuraavan mahdollisen harmaan talouden torjuntaohjelman rakenteeseen ja sisältöön vuodesta 2016 alkaen. (selvitys liitteenä)

Viranomaisten välisen tietojenvaihdon kehittäminen sekä digitalisaatiokehitysehdotus

Viranomaisten välisen tietojenvaihdon esteiden purkaminen on yksi nykyisessä harmaan talouden torjuntaohjelmassa oleva hanke, jonka osalta on toteutettu useita lainsäädäntömuutoksia. Hankkeeseen liittyen mm. sosiaali- ja terveysministeriössä on valmisteilla työsuojeluhallinnon tilaajavastuuvalvonnan sekä ulkomaalaisvalvonnan tietojenvaihtosäännöksien kehittämiseen liittyvä lainsäädäntövalmistelu. Sa-

massa yhteydessä on tarkoitus toteuttaa Harmaan talouden selvitysyksikköä koskevan lain 6 §:n muutokset siten, että työsuojeluhallinnon tilaajavastuuvalvonta sekä ulkomaalaisvalvonta voivat käyttää harmaan talouden selvitysyksikön velvoitteidenhoitoselvityspalvelua tehtäviensä tukena.

Harmaan talouden selvitysyksikkö osallistuu myös hallituksen julkisen hallinnon digitalisaatiohankeeseen. Selvitysyksikkö on lausunut Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle 22.9.2015 harmaan talouden torjunnasta, tietovirtojen hyödyntämisestä, viranomaisten välisen tietojenvaihdon esteiden purkamisesta ja saatavuuden parantamisesta sekä tehdystä digitalisaatiokehitysehdotuksesta ”todistus velvoitteiden hoitamisesta”. (lausunto liitteenä)

Helsingissä 6.10.2015

Janne Marttinen
Johtaja

Marko Niemelä
apulaisjohtaja

Liitteet:

- Selvitys välttämättömistä harmaan talouden torjunnan lisäresursseista vuodesta 2016 alkaen
- Selvitys ehdotuksista harmaan talouden torjuntaohjelman rakenteeseen ja sisältöön vuodesta 2016 alkaen.
- Selvitysyksikön lausunto Tarkastusvaliokunnalle 26.1.2015
- Selvitysyksikön lausunto Tarkastusvaliokunnalle 22.9.2015

VERO SKATT

Verohallinto
Harmaan talouden selvitysyksikkö
PL 325
00052 VERO

www.vero.fi
puh. 020 612 000
faksi 020 612 6063
VEROH 6818/w 10.2009